

Алла Леонідівна Волошина,
співзасновник та керівник
Київської Академії Козацтва,
доктор філософії, магістр психології,
м. Київ, Україна

Наталія Леонідівна Романчук,
магістр психології,
провідний науковий спеціаліст
Київської Академії Козацтва,
м. Київ, Україна

УДК 159.9.018

КОЗАЦЬКИЙ ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

В статті акцентується увага на необхідності просвітництва, а також психологічної допомоги серед населення в кризовий період, переживаний нашим суспільством. Указано, що Київська Академія Козацтва, крім прикладної науково-дослідницької роботи по вивченню національного менталітету, розширила своє поле діяльності, створив «Козацький Просвітницький Центр» саме для того, щоб кожен, хто цього бажає, міг отримати необхідну йому інформаційну та психологічну допомогу.

Ключевые слова: Киевская Академия Козачества, «Козацкий Просветительский Центр», национальный менталитет, история козачества, психологическая помощь.

The article focuses on the need for enlightenment, as well as psychological assistance to the population during the crisis experienced by our society. In this regard, Kyiv Academy of Cossacks, except for the application of research to study the national mentality, has expanded its field of activity, creating Cossack Enlightenment Center is for anyone who could get him the necessary information and psychological support.

Key words: Kiev Academy of Cossacks, Cossack Educational Center, national mentality, the history of the Cossacks, psychological help.

Швидкі зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, вимагають від особистості адекватної орієнтації та адаптації. Тому громадська організація «Київська Академія Козацтва» (далі – Академія) відреагувала на нагальні потреби сучасного українського суспільства організацією «Козацького Просвітницького Центру» (КПЦ), основними напрямками діяльності якого є науково-дослідна, просвітницька та консультативна.

Сьогодні можемо констатувати, що одним з більш значущих і затребуваних напрямів Академії є діяльність з громадянами «Козацького Просвітницького Центру». Він став своєчасною відповіддю на

виклик часу, зміни історичних епох, економічних криз та внутрішніх потрясінь, що супроводжують розбудову і розвиток оновленої України. Чимало наших співвітчизників зіткнулися не лише з економічними проблемами, а й з необхідністю прийняти та усвідомити інші, нові правила життя, знайти себе в новому швидкоплинному світі, перетворитися з «будівельника ефемерного комунізму» на свідомого громадянина сучасного демократичного суспільства, нової української держави, де він повинен жити і творити.

Як показує досвід діяльності КПЦ, пересічний громадянин не здатен до швидкого оптимального переструктурування в умовах різких змін. Йому

необхідно мати певний запас адаптованості, якого у критичний момент вистачило б на якісну перебудову свідомості, критичне осмислення нової ситуації, волюву та свідому профілактику розриву власного життя тощо. Тому сьогодні невідкладним є завдання допомогти кожній людині знайти себе. Психологічно це досить складно, але надзвичайно необхідно і важливо, адже суспільство складається з окремих індивідуальностей, а від їхнього внутрішнього стану залежить успіх розвитку країни загалом.

Вік громадян, які звертаються до КПЦ, становить приблизно 25–45 років. Опитування, що проводять у межах науково-дослідницької діяльності, вказало на необхідність не лише суто прикладної наукової мети – дослідження національного менталітету, а й ознайомлення громадян з історією нашої держави та надання психологічної допомоги за кризових обставин. Таким чином, сьогодні ми працюємо за трьома напрямками:

- 1) дослідження змін національного менталітету під впливом глобальних перетворень;
- 2) просвітницько-лекційний курс з історії козацтва;
- 3) психологічна допомога (групові тренінги та індивідуальні консультації).

Дослідження національного менталітету має особливу значущість у нашій життєдіяльності, оскільки ми є свідками творення нової єдиної незалежної, соборної, самостійної України. Наявна невизначеність та недостатність теоретико-емпіричних досліджень у знаннях про ментальність сучасного українця очевидна, як і безсумнівна необхідність розширення вивчення цього феномену [3].

У сучасний період побудови Україною незалежної держави відбуваються значні зміни у свідомості людей, а особливо молоді. Знищення застарілих стереотипів генерує нові деструктивні процеси – несприйняття існуючих реалій [5]. Соціально-економічна, екологічна, духовна ситуації в нашій країні знаходять спотворене відображення у людській психології, душі народу, яким властива сьогодні тотальна руйнація внутрішніх світів, глибока екстерналізація національної самосвідомості, крах загальнолюдських ідеалів та цілей, систем життєвого сенсу. Тому необхідно вважати конверсію національної свідомості на всіх рівнях українського суспільства [4].

Швидкість, з якою відбувається процес переоцінки історичних знань, теорій, подій минулого нашої держави і народу в складних умовах економічного реформування, політичної нестабільності та ідеологічного хаосу, глибоко впливає на свідомість нації, її ментальність, істотно ускладнюючи процеси соціалізації та спонукаючи до пошуків більш стійких соціальних образів, зразків для самоототожнення. Тому необхідно застосовувати сучасні підходи до розгляду феномену ментальності [2]. У процесі досліджень ми розглядаємо узагальнення наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів щодо феномену ментальності; аналізуємо історичні, природні та соціальні чинники, що впливають на ментальність сучасної української

молоді; визначаємо сучасні особливості та їх зміни в історичному ракурсі ментальності етнічного українця; розглядаємо зміни психологічних характеристик ментальності сучасної української молоді відповідно до процесу трансформації суспільства; здійснюємо емпіричні дослідження ментальності у молодіжному середовищі. Результати наукових доробок постійно обговорюються науковцями Академії.

Сутність наших досліджень полягає в систематизації понятійного апарату ментальності та визначенні психологічної специфіки ментальності сучасної української молоді [1]. Вивчення феномену ментальності відповідає наявним науковим підходам, принципам історичної та діалектичної об'єктивності, системності та дидактичної взаємодії. Такі дослідження сприяють пошуку нових методів гармонізації проявів ментальності серед української молоді [7].

Наступним напрямом діяльності КПЦ є лекційний курс «Історія козацтва». Опитування широкого кола респондентів виявило шокуючу тенденцію – практично ніхто нічого не знає про нашу історію. Звісно усі щось вивчали у загальноосвітньому навчальному закладі, але вже давно забули. На нашу думку, важко побудувати українську державність без знання її першоджерел. Ми вважаємо, що кожному мешканцю України, потенційному козацькому нащадку, необхідно мати більш детальне уявлення про історію феномену козацтва. Постановка проблеми стала потребою для тривалого пошуку фахівців, вивчення наявної авторитетної літератури та наукових праць, підготовки матеріалів для лекційного курсу. Результатом стало створення унікального за змістом авторського міні-курсу «Історія козацтва», що ознайомить кожного охочого з історією, традиціями, військовим мистецтвом, характерництвом, побутом, кухнею та іншими цікавими родзинками козацького буття. Сьогодні курс складається з 7 базових лекцій.

1. Історія козацтва як визначного історичного феномену України: виникнення, розвиток та трансформація у сьогодення.

2. Організаційні особливості козацької держави. Феномен першої конституції та демократії. Побут і традиції козацтва та їх трансформація у сьогодення.

3. Військове мистецтво та характерництво: історія та трансформація у сьогодення.

4. Козацька медицина: від знахарства до сучасності.

5. Козацька кухня: від куліша до відомих всьому світу українських брендів – борщ, вареники, медовуха тощо.

6. Козацька культура та її вплив на сьогодення: сучасна література, драматургія, фільмографія.

7. Козацтво за межами України – шокуючі факти еміграції.

Стереотипи поведінки та морально-етичні цінності козацтва зародились у суворих умовах XV–XVII століть. На утвердження духовних основ козацтва сильний вплив мали вікові традиції українського етносу. Значної енергії для довершення цих процесів надало культурно-національне піднесення наприкінці

XVI – у першій половині XVII століття [8]. Одним із важливих його здобутків стало усвідомлення власних історичних традицій, виражених через культ пам'яті та спрямованих на виховання патріотизму на зразках минулого. Етнічна свідомість і запорозький гарт утверджували в козаках почуття власної гідності, лицарських ідеалів вірності, доблесті та честі. Ці поняття під час Національно-визвольного руху поширювалися з козацького середовища на інші верстви населення. Тому цілком природно, що світоглядні засади козацтва стали вагомим чинником для формування національної свідомості українців [9].

Козацтво – це стан душі, втілення споконвічної мрії людства про волю, свободу, рівність та братерство. Для нас, сучасних українців – це історичний феномен, що виник та існував, як зародок і провісник демократичного суспільства на наших сьогоднішніх просторах. Вібрації нашої, української, землі створили цей феномен.

Історія виникнення українського козацтва – одна з яскравих сторінок історії України

Головними козацько-лицарськими цінностями завжди були мужність, відвага, вірність, честь, гідність, здатність до самопожертви, патріотизм, захист православної віри. Особливостями козацтва вважають здатність до самоорганізації та самодисципліни, самодостатність, психоемоційна та фізична стійкість [8]. Українське козацтво упродовж століть подолало складний шлях історичних трансформацій, проте героїчний козацький дух, козацькі традиції виявилися нетлінними, адже це духовність нашої нації.

На хвилі утворення самостійної, незалежної держави та національного піднесення кінця 1980-х рр. в Україні посилювався інтерес до історії та спадщини українського козацтва. Навіть почав розвиватися громадський рух, спрямований на відродження українського козацтва, що триває і сьогодні. Однак, на жаль, влада не приділяє просвітницькій діяльності достатньої уваги. Достатнім вважається вивчення історії у навчальних закладах будь-якого рівня та спрямування. За винятком вузького кола фахівців, які докладно вивчали та вивчають історію козацтва, пересічний громадянин України практично не обізнаний у цій темі. Знання обмежуються згадуванням Запорізької Січі, не більше. Тому, ще раз повторимося, що просвітницька діяльність є одним із пріоритетних напрямів діяльності Київської Академії Козацтва. Наша мета полягає у тому, щоб сучасний активний громадянин українського суспільства не просто здобув нові знання, а й опанував творчий підхід та прагнув до постійної самоосвіти.

Наступним напрямом діяльності КПЦ є *психологічна допомога*, спрямована, насамперед, на:

- інтеграцію особистості, подолання внутрішньої конфліктності та узгодження її інтересів;
- подолання особистісних обмежень, засвоєння та формування нових поглядів на власну життєву ситуацію та інтеграцію, як особистості у соціум;
- смислотворення та перебудову ієрархії цінностей особистості;

- гармонійний розвиток особистості тощо.

Ще одна питання, над яким працює наш Центр – це проблема самотності. Віртуалізація комп'ютерного світу створила принципово нову ситуацію в усіх сферах сучасного життя, що змінює традиційні види спілкування між людьми. Виникає ілюзія спілкування з багатьма людьми, практично без меж, з усім світом, хоча насправді, людина не помічає, як стає самотньою. Відсутність різноманітних відносин не лише призводить до самотності, а може стати причиною серйозних проблем із фізичним здоров'ям [6]. Тому ми наголошуємо на необхідності соціальної профілактично-корекційної психологічної підтримки самотніх людей, адже їх стає більше не лише у нашій країні, але й у світі. На жаль, можна констатуємо той факт, що до нашого КПЦ звертається все більше самотніх людей. Тут важко знайти єдиний можливий варіант дій: одна людина може змінити власні погляди, вийти зі «сховища» та шукати нові знайомства, а інша – так і буде залишатись, але самотність не перестане бути для неї тягарем.

Таким чином, без перебільшення можемо стверджувати, що психологічна діяльність у «Козацькому Просвітницькому Центрі» є затребуваним видом соціальної допомоги, що надає можливість змінити життя людини та покращити її психологічне здоров'я. Психологічне здоров'я формує внутрішню особистісну гармонію між емоційною та інтелектуальною сферами особистості. Його порушення унеможливує повноцінний особистісний розвиток людини, що негативно впливає на його життєвий шлях і становлення як особистості та громадянина.

На нашу думку, важливою умовою психологічного здоров'я людини є не абсолютний емоційний комфорт і наявність стимулів, що спонукають до руху, розвитку. Тому очевидним є взаємозв'язок між психологічною допомогою та просвітницькою діяльністю.

Отже, сучасна модель соціальної допомоги реалізується в діяльності Київської Академії Козацтва відповідно до її Статуту: сприяння, участь у забезпеченні та впровадженні в товариство української національної ідеї – утвердження на науковій основі фізичного, високоморального, духовного здоров'я і матеріального добробуту українського народу в особі кожного українця та захист спільних інтересів членів Академії.

КПЦ щоденно працює заради поставленої мети, що передбачає:

- залучення широкого загалу сучасних українців до вивчення і розуміння такого унікального історично значущого феномену, як козацтво;
- пошук і збір історичної спадщини козацького способу життя та впровадження кращих його досягнень у життя і побут сучасного суспільства;
- вивчення та популяризацію кращих досягнень вітчизняної науки, участь в організації, розробленні та впровадженні у виробництво сучасних наукоємних технологій, товарів широкого вжитку та обладнання;
- просвіту як прагнення увійти в кожний український дім, достукатися до кожного небайдужого громадянина заради боротьби з невіглаством;

- привнесення в життя і побут сучасного українця більш цінних та значущих козацьких звичаїв і традицій, системи здорового способу життя, саморегуляції та самовідновлення;

- надання необхідної індивідуальної допомоги тим, кому вона необхідна у складний історичний період зміни соціальних формацій.

Члени Київської Академії Козацтва вбачають у просвітництві почесну історичну місію.

Використані літературні джерела

1. *Васильченко О. М.* Етносоціальні уявлення в особистісній структурі університетської молоді [текст] : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. соціол. наук / О. М. Васильченко. – Київ, 2003. – 20 с.

2. *Видолюб Н. О.* Значення української ментальності для формування особистості [текст] / Н. О. Видолюб // Світоглядні проблеми українського суспільства, 2004. – Т. 6. – Вип. 1. – С. 60–67.

3. *Гетало Т. В.* Онтологія ментальності [текст] / Т. В. Гетало // Вісник Харківського ДУ: Наука і соціальні проблеми суспільства. – 1998. – № 14. – С. 237–238.

4. *Михайловська П. А.* Екзистенційний характер української філософської думки, як відображення специфіки національної ментальності [текст] : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра філософ. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / П. А. Михайловська. – Львів : Львівський державний університет імені І. Франка, 1998. – 44 с.

5. *Пірен М.* Світоглядні основи української національної ідеї і сьогодення [текст] / М. Пірен // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. – Т. III, Ч. 2. – С. 34–41.

6. Феномен нації: основи життєдіяльності [текст] / за ред. Б. В. Попова. – Київ : Знання, 1998. – 264 с.

7. *Шевченко О. В.* Народні традиції як чинник формування національної ідентичності сучасної української молоді [текст] : зб. статей / О. В. Шевченко. – Київ, 2004. – С. 151–155.

8. *Яворницький Д.* Історія запорізьких козаків [текст] / Д. Яворницький. – Академія Наук УРСР, 1990. – С. 245–278.

9. Історія українського козацтва. Нариси в 2 томах. – Т. 2. – Києво-Могилянська Академія, 2008. – С. 142–156.

